

POSTANOWIENIE

Dnia 6 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stęпка

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 6 maja 2015 r.,

sprawy **J. S.**

o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę,

z powodu kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 listopada 2014 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 25 czerwca 2014 r.,

postanowił

I. oddalić kasację pełnomocnika wnioskodawcy jako oczywiście bezzasadną;

II. zwolnić wnioskodawcę J. S. od kosztów sądowych postępowania kasacyjnego;

III. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adwokat N. B., Kancelaria Adwokacka kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych), w tym 23 % należnego podatku VAT, za sporządzenie i wniesienie kasacji na rzecz wnioskodawcy J. S. - jako ustanowionej z urzędu pełnomocnik wnioskodawcy.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. S. wystąpił z żądaniem zasądzenia na jego rzecz kwoty 30 000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, z powodu wykonania wobec niego kary dodatkowej w postaci pozbawienia praw publicznych w rozmiarze 7 lat, orzeczonej wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 22 lutego 2001 r., zmienionym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 5 listopada 2010 r.

Po rozpoznaniu przedmiotowej sprawy, Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 25 czerwca 2014 r., oddalił wniosek o zadośćuczynienie.

Apelację od tego wyroku wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, który na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. zarzucił obrazę przepisów prawa procesowego, a to art. 552 § 1 k.p.k., poprzez niewłaściwą interpretację definicji kary i błędne uznanie, że „skazanie na łagodniejszą karę” nie dotyczy wykonanej kary dodatkowej pozbawienia praw publicznych wnioskodawcy.

W konkluzji apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie zadośćuczynienia w wysokości 30 000 złotych na rzecz J. S., ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I Instancji.

Po rozpoznaniu apelacji, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 14 listopada 2014 r., utrzymał w mocy zaskarżony wyrok, uznając wniesioną apelację za oczywiście bezzasadną.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, który na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. zarzucił rażące naruszenie prawa, które mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a mianowicie:

1/ art. 552 k.p.k. polegające na niewłaściwej interpretacji definicji kary i błędnym uznaniu, iż kara dodatkowa nie jest karą w rozumieniu tego przepisu, a „skazanie na łagodniejszą karę” nie dotyczy sytuacji, w której wykonano wobec wnioskodawcy karę dodatkową w postaci pozbawienia praw publicznych, orzeczoną na podstawie art. 40 § 1 d.k.k., której nie powinien być ponieść;

2/ art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k., poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie podjęcia inicjatywy zmierzającej do wyłączenia Sędziego Sądu Apelacyjnego Z. K. od udziału w sprawie o sygn. akt II AKa .../14, mimo, iż zachodziły uzasadnione wątpliwości co do jego bezstronności, bowiem sędzia ten

brał udział w wydaniu wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 listopada 2010 r., w sprawie II AKa .../10, w której wnioskodawca występował jako oskarżony.

W konkluzji pełnomocnik wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Prokuratury Apelacyjnej wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna, co skutkowało jej oddaleniem w trybie określonym w art. 535 § 3 k.p.k.

Nie ma racji pełnomocnik wnioskodawcy twierdząc, iż Sąd pierwszej instancji, a następnie Sąd odwoławczy, naruszyły rażąco przepis art. 552 § 1 k.p.k. poprzez przyjęcie, że nie obejmuje on odszkodowania i zadośćuczynienia za wykonanie środków karnych, czy też orzeczonej na gruncie kodeksu karnego z 1969 r. kary dodatkowej w postaci pozbawienia praw publicznych. Stanowisko zajęte w tym przedmiocie przez Sąd Okręgowy i w pełni akceptowane przez Sąd Apelacyjny, jest całkowicie zasadne.

Z treści art. 552 § 1 k.p.k. wyraźnie wynika, że przewiduje on odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem skazanego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść. Nie ulega więc wątpliwości, że na gruncie powołanego przepisu nie wchodzi w grę odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę lub zadośćuczynienie za krzywdę wynikłą z wykonania środka karnego. Z samej okoliczności, że art. 552 § 1 k.p.k. (podobnie jak art. 487 § 1 d.k.p.k.) przewiduje odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu wykonania kary, której skazany nie powinien być ponieść, nie wynika jeszcze, iż ma on zastosowanie do naprawienia szkody wynikłej z wykonania środka karnego.

Jest rzeczą oczywistą, że z wykonania środków karnych (podobnie, jak i kar dodatkowych orzekanych na gruncie poprzednio obowiązującego porządku prawnego), może wynikać szkoda lub krzywda. Z faktu tego jednak nie wynika automatycznie, że istnieją podstawy do odszkodowania lub zadośćuczynienia na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. A zatem, w razie uchylenia środka karnego nie ma podstaw do odszkodowania na podstawie w/w przepisu nawet wtedy, gdyby z

wykonania tego środka wynikała szkoda lub krzywda. W takiej sytuacji odszkodowanie bądź zadośćuczynienie z tytułu wykonania środka karnego (bądź kary dodatkowej), z którego wynikała szkoda lub krzywda, może być dochodzone przez pokrzywdzonego w postępowaniu cywilnym, a nie przed sądem karnym w trybie art. 552 § 1 k.p.k. Podobnie problem ten postrzegany był na gruncie art. 487 § 1 kodeksu postępowania karnego z 1969 r., w odniesieniu do naprawienia szkody wynikłej z wykonania kar dodatkowych. (zob. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom III pod red. Zbigniewa Gostyńskiego, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2004, s. 752-753; Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom III pod red. Piotra Hofmańskiego, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2004, s. 290; Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II pod red. Lecha K. Paprzyckiego, Warszawa 2013, s. 425; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2008 r., V KK 33/08, Lex Nr 370253; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 grudnia 2004 r., II KK 78/04, Lex Nr 141362; z dnia 20 listopada 1973 r., V KRN 292/73, OSNPG 1974, Nr 3 – 4, poz. 52; uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 1996 r., I KZP 37/95, OSNKW 1996, z. 3 – 4, poz. 15).*

Sąd Okręgowy podniósł w uzasadnieniu wyroku, że podstawę prawną wymierzonej J. S. kary dodatkowej pozbawienia praw publicznych stanowił art. 38 § 1 kodeksu karnego z 1969 r. (w zw. z art. 40 § 1 d.k.k.). Natomiast pojęcie kary dodatkowej zostało na gruncie obecnie obowiązującego kodeksu karnego zastąpione instytucją środka karnego, do których art. 39 pkt 1 k.k. zalicza pozbawienie praw publicznych. W tej sytuacji orzeczoną wobec wnioskodawcy karę dodatkową pozbawienia praw publicznych rozumieć należy obecnie jako środek karny, do którego stosować należy właściwe dla tego środka unormowania. Zwrócił na to uwagę w niniejszej sprawie również Sąd Apelacyjny, w pełni akceptując stanowisko Sądu I instancji (s. 2 uzasadnienia). W konsekwencji więc trzeba podkreślić, iż pełnomocnik niesłusznie wywodzi, że uchylenie orzeczenia w zakresie kary dodatkowej przez sąd odwoławczy jest równoznaczne z pojęciem „skazania na łagodniejszą karę”, o którym mowa w art. 552 § 1 k.p.k. Podobnie orzeczenie takie nie stanowi „skazania na podstawie łagodniejszego przepisu” w rozumieniu art. 487 § 1 d.k.p.k.

Tego stanowiska nie zmienia także pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 sierpnia 2000 r., w sprawie WA 26/2000 (Lex Nr 532396), na który powołuje się autorka kasacji. Stwierdził wówczas Sąd, że w sytuacji, gdy kara dodatkowa pozbawienia praw publicznych została orzeczona obok kary zasadniczej o charakterze wyjątkowym, należy ją pojmować, jako "karę" w ujęciu art. 552 § 1 k.p.k., a zatem bezpodstawne wykonanie takiej kary dodatkowej daje podstawę do żądania zadośćuczynienia w trybie art. 552 § 1 k.p.k. Trzeba jednak stwierdzić, iż powyższy pogląd prawny nie może być rozpatrywany w oderwaniu od realiów procesowych sprawy, na gruncie której został wyrażony. O ile bowiem w powyższej sprawie stanowisko Sądu Najwyższego było uzasadnione, to jednak jest nieadekwatne w przedmiotowej sprawie, dotyczącej wniosku J. S.

Kończąc te rozważania godzi się zauważyć, iż uchylenie kary dodatkowej pozbawienia praw publicznych przez Sąd Apelacyjny, nastąpiło z powodu zmian ustawodawczych w tym zakresie i zastosowania przez ten Sąd reguł intertemporalnych z art. 4 § 1 k.k., lecz nie wskutek zakwestionowania samej odpowiedzialności karnej skazanego. Znalazło to obszerne odzwierciedlenie w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 listopada 2010 r., w sprawie II AKa .../10 (k. 3491 – 3496, tom XVIII).

Za oczywiście bezzasadny należało uznać także wyrażony w kasacji zarzut rażącego naruszenia art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k. Stanowiska doktryny oraz orzecznictwa dotyczące powodów wyłączenia sędziego w tym trybie, na które powołuje się autorka kasacji, są oczywiście trafne co do zasady, nie mają jednak odniesienia do realiów procesowych przedmiotowej sprawy.

W pierwszej kolejności należy podnieść, że w razie wystąpienia okoliczności mogących rodzić wątpliwości co do obiektywizmu sędziego sprawozdawcy, przewidziana jest procesowa droga do wykluczenia tych obaw, określona w art. 41 § 1 k.p.k. i art. 42 § 1 k.p.k. Zgodnie z treścią pierwszego z tych przepisów, sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie. Jednak brak jest podstaw do automatycznego wyłączenia od udziału w sprawie sędziego, który uprzednio już orzekał w postępowaniu odwoławczym w przedmiocie apelacji

wniesionej od wyroku sądu I instancji, a dotyczącego odpowiedzialności karnej skazanego w zakresie przypisanego mu przestępstwa.

Analiza treści uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 5 listopada 2010 r., w sprawie II AKa .../10, w której sędzią sprawozdawcą był sędzia Z. K., nie pozwala na stwierdzenie, aby sędzia ten wyrażał jakiegokolwiek poglądy mogące wpływać na jego bezstronność. Orzekanie we wcześniejszych sprawach danego oskarżonego, nawet uchylenie orzeczenia w sprawie, a następnie powtórnie przeprowadzanie kontroli odwoławczej po ponownym rozpoznaniu sprawy w pierwszej instancji, nie jest okolicznością skutkującą wyłączeniem takiego sędziego w oparciu o normę z art. 41 § 1 k.p.k. A zatem fakt uprzedniego rozpoznania apelacji w sprawie nie może stanowić podstawy do uznania, iż sędzia nie będzie obiektywny w sprawie wniosku o zasądzenie zadośćuczynienia, a więc, że powstała okoliczność mogąca wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego. Wyrażone wcześniej stanowisko co do jakości materiału dowodowego sprawy w zakresie dotyczącym odpowiedzialności karnej, o tyle nie ma znaczenia przy rozpoznaniu takiego wniosku, że przedmiotem sprawy XII Ko .../14 były przesłanki prawne do ewentualnego zasądzenia zadośćuczynienia z tytułu wykonania wobec skazanego dodatkowej kary pozbawienia praw publicznych. Kwestia samej odpowiedzialności karnej J. S. za przestępstwo z art. 148 § 1 k.k. w zw. z art. 280 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz skazania na karę pozbawienia wolności została prawomocnie rozstrzygnięta, a zatem nie z tego tytułu przysługiwało prawo wystąpienia z wnioskiem w trybie art. 552 § 1 k.p.k. Wnioskowaniem *ad absurdum* byłoby uznanie, że instytucja wyłączenia sędziego sprowadza się w swej istocie do domniemania stronniczości sędziego, zobowiązując do automatycznego wyłączenia każdego sędziego, w wypadku podniesienia przeciwko niemu dowolnego zarzutu związanego z rozpoznawaniem innych spraw tego samego oskarżonego, czy skazanego.

Analiza kasacji dowodzi, że pełnomocnik wnioskodawcy myli przesłanki wyłączenia sędziego, które mogłyby mieć znaczenie w przypadku sędziego rozpoznającego sprawę w postępowaniu przed sądem I instancji, z orzekaniem przez sędziego w trybie instancji odwoławczej. Powoływanie się na poglądy prawne związane z orzekaniem przez sędziego w przedmiocie tymczasowego

aresztowania – w kontekście późniejszego wniosku o wyłączenie sędziego - są o tyle bezprzedmiotowe, że nie z tego tytułu wnioskodawca żądał zadośćuczynienia. Należy też zauważyć, iż to Sąd odwoławczy - którego składowi przewodniczył sędzia Z. K. - uchylił na korzyść skazanego orzeczenie w przedmiocie kary dodatkowej, zmieniając w tym zakresie wyrok Sądu I instancji. W tej sytuacji powoływanie się przez J. S. na przepis art. 40 § 1 pkt 6, 7 i 9 k.p.k. jest całkowicie chybione i błędne. Trzeba przypomnieć, że przepis art. 40 k.p.k. normuje instytucję wyłączenia sędziego z mocy prawa (*iudex inhabilis*) i ma charakter wyjątkowy. Oznacza to, że omawiany przepis zawiera zamknięty katalog okoliczności stanowiących przyczynę wyłączenia sędziego z mocy prawa i nie można stosować jego rozszerzającej interpretacji bądź analogii. Zgodnie z art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k. sędzia jest z mocy prawa wyłączony od udziału w sprawie, jeżeli brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia lub wydał zaskarżone zarządzenie. Omawiana norma dotyczy zatem kwestii wyeliminowania sytuacji, w której sędzia kontrolowałby decyzje procesowe, które sam wydał lub w wydaniu których uczestniczył. W związku z powyższym należy przyjąć, że sędzia ten jest wyłączony od orzekania w przedmiocie merytorycznej zasadności wniesionej od wydanego przez niego orzeczenia apelacji lub zażalenia, nie może także wydawać jakichkolwiek rozstrzygnięć co do tych środków odwoławczych, a więc rozstrzygać np. w przedmiocie ich dopuszczalności. Nie można zatem zasadnie twierdzić, iż sędzia Sądu Apelacyjnego Z. K. podlegał wyłączeniu od rozpoznania apelacji w sprawie XII Ko .../14 (na mocy art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k.), gdyż jest rzeczą oczywistą, iż w postępowaniu tym nie kontrolował orzeczenia przez siebie wydanego w pierwszej instancji.

Mając na uwadze wszystkie podniesione powyżej okoliczności Sąd Najwyższy oddalił kasację pełnomocnika wnioskodawcy w trybie art. 535 § 3 k.p.k. jako oczywiście bezzasadną. O wynagrodzeniu dla pełnomocnika, adwokat N. B., za sporządzenie i wniesienie kasacji na rzecz wnioskodawcy, rozstrzygnięto na podstawie § 2 ust. 3 i § 14 ust. 3 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej

z urzędu. O kosztach sądowych postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k., zwalniając od nich J. S.